

В края на 2012 г. ви представям най-често задаваните въпроси от читатели на сайта, които се обърнаха с въпроси или потърсиха консултации на служебната му поща.

Къде мога да прочета досието си?

В комисията по досиетата. Тя се намира на ул. „Врабча“ №1 в София (до сградата на операта). Там трябва да подадете заявление за достъп до документи. В приемната на комисията ще ви предложат да попълните този документ. Комисията приема и заявления по пощата. В този документ трябва да се посочи, че желаете комисията да установи дали в архивите на бившата Държавна сигурност се намират документи за вас.

Не забравяйте да оставите телефон или адрес за обратна връзка, чрез които комисията да се свърже с вас. Повече информация може да получите на сайта на комисията ([com dos.bg](http://dos.bg)) или да се свържете с нея по телефона 02/800-45-06.

Написано от Христо Христов
Понеделник, 31 Декември 2012 13:10

Комисията е длъжна да ви отговори на заявлението в рамките на 30 дни от подаването му. През това време комисията извършва проверка. Ако за вас са установени документи, комисията ще ви информира писмено кога и къде може да се запознаете с тях. Обикновено това става в читалнята на комисията на същия адрес. Имате право да си поръчате копия от интересуващите ви документи.

Възможно е да получите отговор, че комисията е установила материали за вас, но те са били унищожени. В този случай комисията може да ви представи протокола за унищожение на документите и евентуално картони с вашите именна и данни, запазени в някоя от картотеките на ДС.

Ако комисията не открие материали за вас, ще получите съответния писмен отговор за това.

:-

Малко известна подробност за хората, които искат проверка за себе си е, че всеки, който е преследван, следен, проучван от органите на ДС, тоест той е бил обект, а не сътрудник, има право да поиска от комисията да разкрие самоличността на агентите, чиито псевдоними протичат в документите от досието му. Така гражданите получават известна представа за агентите, които са донасяли за тях.

Важно е да се знае, че ако желаете това да бъде направено законът за досиетата изисква изрично да подадете писмено заявление. В него трябва да посочите псевдонимите на сътрудници на ДС, които сте прочели в материалите за себе си.

Какво трябва да направя, за да се запозная с досиетата на родителите си?

Написано от Христо Христов
Понеделник, 31 Декември 2012 13:10

Както и в предния случай следва да се обърнете към комисията по досиетата. За разлика от предния случай при проверка на свои близки трябва да имате нотариално заверено удостоверение от тях, с което те ви дават право да поискате и евентуално при откриване на документи в архивите, да се запознаете с тях.

При починали близки трябва да представите в комисията удостоверение за наследници, което се издава от общинските власти. Останалата процедура за известяване е същата.

Законът дава право всеки да поиска от комисията да бъде извършена проверка за него или за неговите починали съпруг/а или роднини по права линия до втора степен.

Поисках досието си, но от комисията получих отговор, че то е унищожено. Какво мога да направя допълнително, за да разбера нещо повече?

Както посочих по-горе това е един от възможните отговори, които човек може да получи при подаване на заявление в комисията. В такива случаи комисията вероятно ви е поканила да се запознаете с наличните материали. Това са картони с вашите имена и протокол за унищожаване на материалите. Колкото и да са оскъдни тези документи съдържат важни сведения. В картоната е записано вида на разработката (дело за оперативна разработка, дело за оперативно наблюдение и т.н.), както и името на оперативния работник, който го е водил. Възможно е да са се сменили няколко офицери и техните имена също да фигурират в картоната. Също така там е посочено и съответното подразделение на ДС, което е водило делото (управление, отдел в него и т.н.).

Това ви дава възможност да поискате личното кадрово дело или дела на оперативния работник или работници, водили разработката. От тях ще научите тяхната подробна биография и кариерата им в ДС.

След като знаете кой отдел от кое управление е водил разработката има възможност да поискате от комисията достъп до служебните документи на тази структура. Това са годишни планове и отчети, справки, протоколи от стенограми и други документи. В тях съответният отдел е планирал и отчитал своята дейност, включително и по конкретни

Написано от Христо Христов
Понеделник, 31 Декември 2012 13:10

разработки. Това са документи от т. нар. служебен архив на Държавна сигурност и са общодостъпни. С описите с архивните единици от тези документи може да запознаете в читалнята на комисията по досиетата. От служителите на комисията в читалнята можете да поискате съдействие да ви се посочи описа за съответната структура, например Шесто управление на ДС (опис 22) и т.н.

Тези документи позволяват до голяма степен да се реставрират действията на ДС в случаи на унищожени разработки. По този начин работих по случая с [убийството на Георги Марков](#),

чиито досиета са унищожени. В

[материалите на I отдел](#)

на Шесто управление открих над 35 документа, свързани с писателя, които разкриха, че той е разработват като персонален идеологически противник на комунистическата власт. От документите на отдел 04 КРО (контраразузнавателен отдел) в Първо главно управление на ДС се разкри, че разработката „Скитник” срещу него е една от основните на отдела, по която много активно започва да се работи от края на 1977 г. и че въпросите по нея многократно са обсъждани с началника на контраразузнаването в Първо главно управление на КГБ ген. Олег Калугин, който през 1991 г. публично призна за подкрепата на КГБ в ликвидирането на писателя.

Същият подход използвах в разследването си за кражбата на оригинала на „История славянобългарска”. От документите на отдел 14 за културно-историческо разузнаване на Първо главно управление на ДС засякох когато е планирано специалното мероприятие [„МАРАТОН”](#) – операцията за кражбата, а също така и отчитането на успеха ѝ пред висшето ръководство на МВР и БКП.

Как мога да разбера дали някое лице е било агент на ДС?

Не всички хора се проверяват за сътрудничество към репресивния апарат на БКП. Философията на закона за досиетата от 2006 г. е това да бъде определен кръг от лица, които заемат ръководни позиции в законодателната, изпълнителната, съдебната и общински власти, както и такива, които са на ръководни постове в различни обществени сектори.

Хората, на ръководни постове в четирите власти (законодателна, изпълнителна,

Написано от Христо Христов
Понеделник, 31 Декември 2012 13:10

съдебна и общинска) и президента са определени в закона като лица, заемащи публични длъжности, а хората на ръководни позиции в обществените сфери – лица, извършващи публични дейности.

Тези две категории се проверяват задължително от комисията. В закона лицата, които следва да бъдат проверени по двете категории са подробно описани. Първата категория на лицата, заемащи публична длъжност списъкът на категориите е 29, а на хората, извършващи публична дейност – 13, но последният ще се разшири, тъй като съвсем наскоро по предложение на ГЕРБ бяха добавени някои нови длъжности.

Философията на закона за досиетата е с разкриването на сътрудниците сред тези власти и категории лица обществото да научи кой кой е в държавата и по какъв начин е свързан с репресивните органи на тоталитарната комунистическа власт до 10 ноември 1989 г.

Отделно от споменатите две категории комисията е задължена да провери принадлежността към ДС или РУ-ГЩ на кредитните длъжници и да ги обяви.

Законът за досиетата не предвижда възможност отделни лица да проверяват по тяхно усмотрение други лица. Например, вие не можете да поискате от комисията да провери дали вашия началник или съсед е бил сътрудник на ДС. В случаи обаче ако вашия началник или работодател попада в посочените в закона категории, той ще бъде проверен. Ако комисията установи принадлежност към ДС или Разузнавателното управление на Генералния щаб на БНА за него, тя го обявява с решение в съответната категория. Всички решения на комисията са публикувани на сайта й.

Защо комисията обявява само агентите на ДС, а не техните вербовчици и началниците им?

Комисията по досиетата не обявява единствено агентите на ДС, подобно твърдение е невярно. В обществото обаче често може да се чуе подобна интерпретация. Законът за досиетата, а и комисията не борави с категорията агент. В системата на ДС и РУ-ГЩ съществуват щатни и нещатни сътрудници. Щатните сътрудници са офицерите

Написано от Христо Христов
Понеделник, 31 Декември 2012 13:10

(оперативни работници или съответен началник), работещи в различните подразделения на Държавна сигурност.

Нещатните сътрудници са различни категории секретни сътрудници, като агент, резидент, съдържател на явочна квартира, съдържател на конспиративна квартира.

Този въпрос е често задаван и чрез форума на desebg.com, но той не точен. Комисията не само обявява и кадрови служители, но във всяко решение срещу името на обявения нещатен сътрудник (агент) се посочват имената на вербувалия го служител и на водещия му офицер/и.

Така например бивши офицери на ДС могат да бъдат открити сред дипломатите, народните представители, собственици на медии.

И още една подробност. За разлика от факта, че не всички агенти на ДС се проверяват, а само определени категории, законът за досиетата дава възможност за достъп до всяко едно досие на кадрови служител на ДС, включително посочените вербовчици и водещи офицери.

Как мога да прочета досието на (тук запитващите посочват имена на редица известни писатели или други творци)?

Ако въпросният творец или друга известна публична личност не е обявен в качеството си на сътрудник, сте изправен пред следния проблем. За да се запознаете с материалите за него в архивите на ДС е необходимо да имате нотариално заверено пълномощно от самия него (ако е жив) или от неговите наследници, в случай, че е починал. Това е така, защото по смисъла на закона човекът се явява т. нар. трето лице и данните за него не са общо достъпни.

Дори и да се интересувате от документите с научно-изследователска цел отново трябва да си осигурите пълномощно. Това е деликатен въпрос, защото не всички близки или

роднини са готови да предоставят такъв достъп.

През втората половина на 90-те години, когато режимът на достъп до архивите беше друг, Цвета Трифонова успя да работи с досиетата на някои от известните български писатели, попаднали под репресиите на комунистическия режим и издаде книгата „Писатели и досиетата”. Тогава обаче не се изискваше такова пълномощно.

Ще ви дам и друг пример. През 2008 г. в Ерусалим успях да се срещна с политическия емигрант Петър Семерджиев във връзка с работата ми по биографията на Тодор Живков, която издадох през следващата година. Използвах случая и помолих г-н Семерджиев да ми предостави възможност да работя с материали за него в ДС, ако такива бъдат открити. Той не се поколеба и ми издаде необходимото пълномощно. На базата в него в комисията по досиетата подадох заявление за издирване на документи, свързани с Петър Семерджиев и така беше [открито неговото досие](#) в Първо главно управление на ДС. От тези архивни документи стана ясно, че разузнаването е планирало „остро мероприятие” срещу него още през 1975 г. Под това „остро мероприятие” разбирайте опит да бъде ликвидиран.

Колко досиета на Държавна сигурност за унищожени при Семерджиев?

За съжаление все още няма абсолютно точно данни за чистката на архивите в началото на 1990 г., когато министър на вътрешните работи е ген. Атанас Семерджиев. Повече представа може да получите от [следната графика](#), която е съставена на данни на служба „Информация и архив” в МВР през 1994 г. На

desebg.com

е публикувано подробно разследване за чистката на досиетата, с което може [да се запознаете тук](#).

Би следвало, след като комисията по досиетата приеме всички документи на ДС от различните институции и специални служби да извърши съответната експертиза и да оповести броя на унищожените материали и техните категории.

Написано от Христо Христов
Понеделник, 31 Декември 2012 13:10

Освен лични и работни дела на сътрудническия апарат в през 1990 г. са унищожавани и архивни документи, компрометиращи управлението на БКП и ДС. Такива например са разработките за убийството на писателя Георги Марков.

Кога ще публикувате досието на Ахмед Доган?

След като през 2011 г. **desebg.com** се утвърди като една от малкото интернет платформи за публикуване онлайн на документи на ДС, сред които и досиетата на обявени от комисията публични фигури, един от най-често задаваните въпроси към сайта бе кога ще публикува досието на лидера на ДПС Ахмед Доган?

[Досието му вече се публикува](#) . Поради големия му обем (1850 листи) публикуването става на части, придружени с кратки бележки.